

Kilkasting

av Arve Nordlie

Kilkasting er igjen på moten, og kanskje da spesielt på Sjølisand i Rendalen. Dette eldgamle kjeglespillet har fått sin renesanse og flere og flere tar det opp igjen. Spesielt etter at det i sommer var en reportasje fra Sjøliesand om kilkasting i Norge Rundt har det vært mange henvendelser til skytterlaget i grenda som tok opp igjen dette gamle spillet.

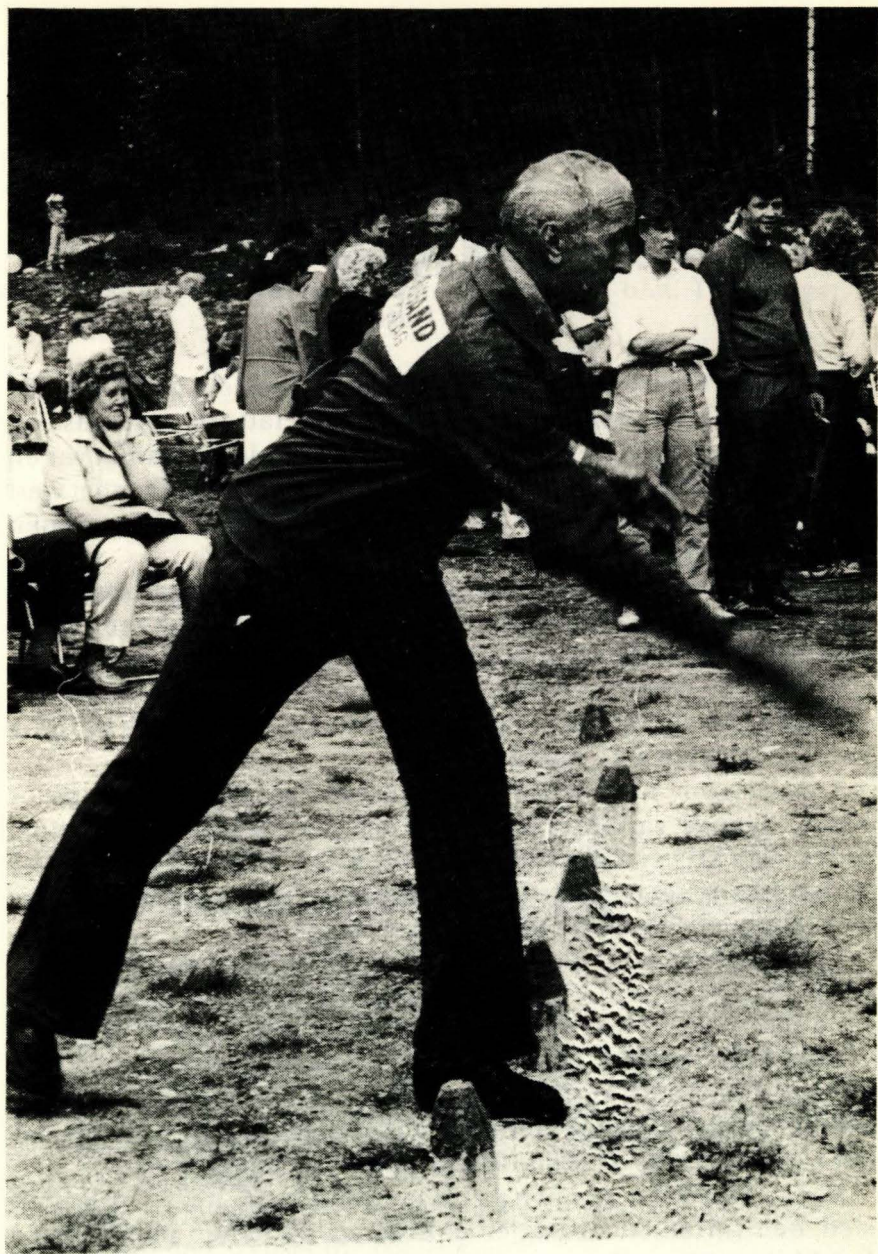
Bakgrunnen var at de mange medlemmene i laget som ikke deltok på skytterbanen også skulle få et tilbud. Og det ser ut til at noe bedre enn kilkasting kunne en ikke ha funnet på. Hva er det som er så fengende med dette spillet, for det første, det sosiale for de som deltar og de som ser på. For det andre, det er svært billig og kan utøves uten fine baner.

Litt mer om hvor kilkasting kommer fra? Kjeglespillene er kjent i mange varianter i Norden, og et av disse er kilkasting. Siden siste krig er kilkasting svært lite kjent. Men det viser seg nå at det er kommet på mote igjen å være svært godt kjent blant eldre folk, stort sett kastet de alle kil i sin ungdom.

Spillereglene viser seg å være forskjellig fra bygd til bygd, ja noen steder kastes det med steiner istedet for kastekubber. Ved bruk av runde steiner minner spillet ikke så lite om bowling.

Både i Oslo og i Sør-Østerdal finnes hus som heter kilbaner som er bygget rundt århundreskiftet. I disse husene ble det kastet kil, her ble brukt runde steiner istedet for kastekubber. Kanskje var det i disse husene at utendørsvarianten ble pønsket ut.

Både antall kiler og navn på disse varierer som nevnt fra sted til sted, den varianten som igjen er kommet på moten på Sjølisand har 6 kiler på hvert lag med 10 meter mellom lagene, midt mellom lagene plasseres kongen. Varianter av kiler med navn som dame,

Rolf Thorsteinsen konsentrerer seg

Foto: Østlendingen

knekt, dronning og lus er også kjent. På vestlandet kalles det å kaste klure.

Et spill nedskrevet i Ragunda i Jämtland hae de samme spilleregler som spillet har i Østerdalen, men kongen med sin karakteristiske form mangler. Kongen finner imidlertid igjen samme form i andre deler av Jämtland.

Østerdøler på ferie i Finland i sommer oppdaget også kilkasting der med regler som var svært like de som er kjent fra Østerdalen. Det er rimelig å anta at det er en sammenheng mellom disse kjeglespillene i Norden, og at de har spredd seg fra område til område. Ute i Europa, i Tyskland, Frankrike og England er kjeglespillene velkjent fra 1200-tallet. I Norden er de nevnt i skriftlige kilder tidlig på 1500-tallet. Kjeglespillet var en lek og et spill med mange spenningsmomenter og det ble brukt lørdagskvelder og søndagsettermiddager både av voksne og ungdommer.

Ja det er nok ikke bare i gamle dager at kilkasting og andre former for kjeglespill brukes på akkurat denne måten. Kjører man en lørdag eller søndag gjennom Sjølisand ser en folk samlet i hager og på plasser opptatt med kilkasting.

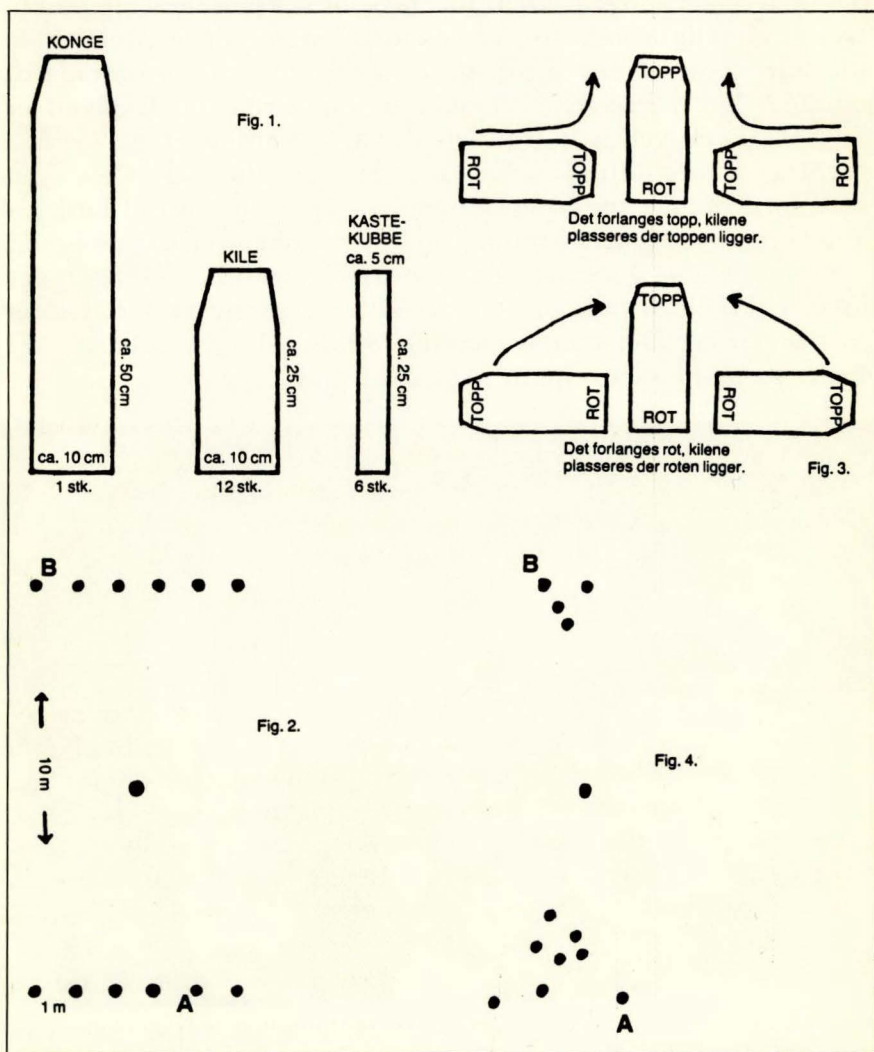

Anne Line Holmslien, Richard Nettet og Arnold Holmslien. Sølvlag i kilkasting 1984. Foto: Østlendingen

SPILLEREGLER

Kilene

Kilkast er et spill hvor enkeltpersoner eller lag kjemper mot hverandre. Det er beslektet med bowling, men enklere å utøve. Følgende kiler, eller «vedkubber» om en vil, må til: 12 stik kiler (6

til hver lag) 6 stk. akstekubber og kongen (Fig. 1). Kilene og kongen er spisset litt i ene enden, det for å skille mellom topp og rot på kilen, derav også trolig navnet.

Alle tresorter kan brukes. Om en vil dreie eller bare bruke øks og spisse kilene er opp til hver enkelt hvor mye arbeid en vil legge i det. Når det gjelder diameter på kastekubben er det ikke så nøye på centimeteren om den er 5 cm eller 6 cm, mere avgjørende er vekten. En må nestem prøve seg fram litt.

Plassering

Kilene plasseres på følgende måte: Hvert lag plasserer sine 6 kiler med 1 meters avstand. Avstaden mellom lagene skal være 10 meter, midt imellom plasseres kongen (Fig. 2) Kongen står for å markere midtlinjen mellom lagene. Hvis et av lagene skulle være så uheldig å kaste ned kongen under spilllets gang, taper laget.

Spillet

Det foretas loddtrekning om banevalg. Lag som taper banevalg starter kastingen. Hvert lag (A og B) starter opp med 3 kastekubber hver. Spillet går ut på å kaste ned motpartens kiler.

Lag A starter med å kaste sine 3 kastekubber mot B sine kiler. En må stå bak sine egne kiler for å kaste.

De kiler som lag A kaster ned, plasserer lag B, dvs. kaster dem over til lag A.

Taktikk

Fra dette tidspunktet kommer taktikken inn i bidlet. Hvor langt innenfor kongen (midtlinjen) skal en plassere de enkelte kilene laget skal kaste tilbake? Saken er nemlig den at det gjelder for lag B og kaste ned igjen de kiler som lag A startet med. Jo lenger fram kilene plasseres, desto lettere å kaste ned. Men det er den haken ved det at skulle lag B ikke klare å kaste ned igjen de kilene som er plassert langt framme får lag A muligheten til å stå lenger framme å kaste neste gang. Tilbake igjen til lag B som er i ferd med å plassere de kilene lag A har kastet ned. Der kilene faller ned skal de reises opp. Av den grunn gjelder det å plassere kilene så tett som mulig slik at en kan kaste ned flere kiler i samme kastet. Når

kilene reises opp igjen kan lag B som nå har plassert, velge om de vi ha topp eller rot, for å få kilene så tett som mulig. (Fig. 3)

Nå er det lag B sin tur til å kaste. Laget har 3 kastekubber til rådighet. Det gjelder for laget å kaste ned igjen eventuelle kiler som lag B har plassert langt framme. Som en skjønner, de kiler en plasserer må laget selv kaste ned igjen.

I tillegg til å kaste ned de kilene som står langt framme, gjelder det å kaste de kilene som står ute på flankene først. Dette fordi det gjelder å få kilene så godt samlet som mulig. (Fig. 4) Det er letter e å treffe flere i samme kastet når kilene er plassert tett inntil hverandre.

De kiler som lag B nå kaster ned plasserer lag A over på lag B sin side for deretter å kaste dem den igjen sammen med de som står igjen der fra før.

Kongen

Slik bølger nå spillet fram og tilbake helt til det ene laget har kastet ned alle motpartens kiler. Der den siste kilen faller skal kongen plasseres. Den skal også kastes ned. Skulle det laget som nå skal kaste ned kongen bare ha igjen en kastekubbe og bomme med den, settes kongen tilbake på plass. Laget som nå ikke har kiler, men som skal kaste, har muligheten til å ta tilbake igjen kiler avhengig av hvor mange de kaster ned. Laget skal stå og kasted er den siste kilen falt. For å repetere, det laget som kaster skal bestandig stå ved den fremste kilen og kaste, har de ikke flere kiler igjen (dvs. at motparten har hatt kongekast og ikke truffet kongen) skal de stå der den siste kilen falt.

Når utfaller er klart og kongen har falt er kampen over, men hust det er kun når kongen plasseres der den siste kilen falt ned at den kan kastes ned. Skulle noen av lagene være så uheldig å kaste den ned under spillets gang har laget tapt. Taper gjør også det laget som plasserer nedslått kile innenfor midtlinjen (kongen), altså på sin egen halvdel, om denne blir liggende etter at alle lagets kiler er plassert.

Hvis kilekast foregår i mere høytidelige former og det skal kåres en mester eller mesterlag, er det beste lag etter to - 2 - kamper som vinner. Dvs. at etter første kampen bytter lagene side og lag B starter kastingen denne kampen.

Straffekasting

Hvis det skulle ende uavgjort etter 2 kamper avgjøres utfallet ved straffekasting. Hvert lag får 6×2 kast. La A starter opp med sine 6 kast (kilene står nå oppstilt i utgangsposisjon), deretter lag B sine 6 kast. De kiler som har falt reises opp igjen, lagene bytter side og lag B starter opp med sine 6 kast, deretter kaster lag A sine 6 kast. Det lag som nå tilsammen etter 6×2 kast har truffet flest kiler har vunnet.

Alle kan delta

Det ser kanskje litt innviklet ut å kaste kil etter å ha lest igjennom disse sidene, men det er svært enkelt. Etter å ha kastet en gang eller to skjønner en det hele mye bedre.

Barn ned i 5-6 års alderen kan delta i kilkasting, da kanskje med litt lettere kiler og mindre avstander.

Lykke til!

Du som er ute i skog og mark i arbeid og fritid, hold øynene åpne etter spor etter menneskelig virksomhet, gamle boplasser og arkeologiske funn, dyregraver, blæstergroper, tjurumiler, hustomter, m.m. La det du finner ligge urørt og kontakt det lokale muséet, kulturstyret eller Musea i Nord-Østerdalen, Tynset tlf.: 064/80870.
